

<https://doi.org/10.15407/socium2020.04.057>
УДК 330.341:334.012.6:004

Саліхова О.Б., д-р екон. наук, провідний науковий співробітник відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, email: salikhova_elena@ukr.net, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7669-6601>,

Курченко О.О., здобувач, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, email: molunat69@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8646-9488>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗБУДОВИ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ В ІНТЕРЕСАХ ЕНДОГЕННОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: КРАЩІ ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ¹

Метою статті є обґрунтування теоретико-прикладних засад малого інноваційного підприємництва та розробка рекомендацій щодо політики сприяння становленню інноваційних стартапів з урахуванням кращих зарубіжних практик в інтересах ендогенного розвитку економіки України. Показано, що ключовою ланкою екосистеми стартапів є підприємець-новатор. Обґрунтовано, що зусилля держави стосовно нагромадження знання та людського капіталу необхідно доповнити заходами щодо заохочення інноваційного підприємництва. Виявлено, що інтеграція стартапів у соціальні мережі та цільний зв'язок із зовнішнім середовищем має вирішальне значення, як і якості підприємця-новатора та його команди для подолання проблем “вразливості новизни” та “вразливості малого розміру”. Показано, що в умовах обмежених активів, а також висококонкурентного ринкового середовища найперспективнішим напрямом розвитку інноваційних стартапів є вибудовування ними симбіотичних відносин з авторитетними компаніями; їх динамічна взаємодія та комплементарні заходи, з одного боку, забезпечать життєздатність стартапів, з іншого, – посилять технологічний потенціал діючого бізнесу. Виявлено особливості політики інноваційного підприємництва в країнах ОЕСР; розбудова інноваційних стартапів – це системний процес, в якому уряд створює сприятливі умови для його учасників, а також сам бере безпосередню участь: держава виступає в ролі підприємця-новатора, беручи на себе ризики інноваційної діяльності, пов'язані з невизначеністю, і одночасно виконує роль підрядника, який купує інноваційний продукт стартапів, створений за фінансової допомоги в межах бюджетних програм; така політика сприяння на всіх етапах – від розробки до впровадження та виведення на ринок сприяє ендогенному розвитку економіки та зміцненню її позиції на світовому ринку. Виявлено, що законодавство України лише фрагментарно порушує окремі аспекти функціонування суб'єктів, які формують екосистему інноваційних стартапів, не поєднуючи їх в єдину конструкцію. Це ускладнює формування та реалізацію цілеспрямованої державної політики щодо створення засадничих умов і механізмів стимулювання інноваційного підприємництва. Для усунення недоліків запропоновано нормативно-правові та інституційні зміни; рекомендовано розробити базові документи: проєкт Закону України “Про технологоорієнтовані стартапи” та проєкт “Стратегія розбудови технологоорієнтованих стартапів в інтересах інноваційного розвитку економіки України”.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, стартап, технологоорієнтований стартап, технологічні інновації, державна політика, ендогенний економічний розвиток.

¹ Статтю підготовлено в межах цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України “Макроперспективи ендогенізації економічного розвитку України” (№ ДР 0117U006435).

© Саліхова О.Б., Курченко О.О., 2020

Salikhova O.B., Dr Habil (Economics), leading scientific fellow, department for modelling and forecasting of the economic development, SO "Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine", 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, email: salikhova_elena@ukr.net, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7669-6601>,

Kurchenko O.O., external PhD student, SO "Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine", 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, email: molunat69@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8646-9488>

STATE POLICY OF THE INNOVATIVE START-UP DEVELOPMENT IN THE INTEREST OF ENDOGENOUS ECONOMIC DEVELOPMENT: BEST FOREIGN PRACTICES AND RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE

The purpose of the article is to substantiate the theoretical and applied principles of small innovative entrepreneurship and develop recommendations for policies to promote the establishment of innovative start-ups, taking into account the best foreign practices in the interests of endogenous development of Ukraine's economy. It is shown that the vital link in the ecosystem of start-ups is an entrepreneur-innovator. It is justified that the state's efforts to accumulate knowledge and human capital should be complemented by encouraging innovative entrepreneurship. It has been found that the integration of start-ups into social networks and their close connection with the external environment is crucial, as well as the qualities of the entrepreneur-innovator and his team to overcome the problems of "novelty vulnerabilities" and "minor vulnerabilities". Authors demonstrate that in the conditions of limited assets and a highly competitive market environment, the most perspective direction of developing innovative start-ups is their establishment of symbiotic relations with reputable companies. Their dynamic interaction and complementary measures, on the one hand, will ensure the viability of start-ups, and on the other, they will strengthen the technological potential of the existing business. Paper reveals the peculiarities of the policy of innovative entrepreneurship in the OECD countries. Development of innovative start-ups is a systemic process in which the government creates favourable conditions for its participants and directly participates itself. The state acts as an entrepreneur-innovator, taking on the risks of innovation related to uncertainty, and at the same time plays a role a contractor who buys an innovative product of start-ups, created with financial assistance within budget programs. Such policy of assistance at all stages – from development to implementation and introduction to the market promotes endogenous economic development and strengthening its position in the world market. It is revealed that the legislation of Ukraine only fragmentarily mentions certain aspects of the functioning of entities that form the ecosystem of innovative start-ups, without combining them into a single structure. This complicates the formation and implementation of a purposeful state policy to create necessary conditions and mechanisms to stimulate innovative entrepreneurship. To address the shortcomings, the authors propose regulatory and institutional changes. Paper recommends developing essential documents: the draft Law of Ukraine "On technology-oriented start-ups" and the project "Strategy for the development of technology-oriented start-ups in the interests of innovative development of the Ukrainian economy".

Keywords: *innovative entrepreneurship, start-up, technology-oriented start-up, technological innovations, state policy, endogenous economic development.*

Порядок денний для Європи передбачає підтримку масштабованих стартапів молодих новаторів щодо проривних технологій і поліпшення їм доступу до ринків. На початку 2020 р. схвалено Стратегію малого та середнього підприємництва для сталої та цифрової Європи, яка є дороговказом урядам країн-членів у політиці розвитку екосистем стартапів, плекання місцевих підприємців з високим творчим та інноваційним

потенціалом, залучення кваліфікованих мігрантів шляхом запровадження механізмів сприяння їх бізнес-діяльності для нарощування ендogenous потенціалу розвитку економіки².

В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС щодо співробітництва у сфері науки та технологій (стаття 379) передбачається впровадження стратегії розбудови малих і середніх підприємств (МСП), зокрема запровадження механізмів підтримки започаткування бізнесу, пов'язаного з використанням нових технологій³. У межах виконання цієї Угоди Урядом України у 2017 р. ухвалено Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (далі – Стратегія МСП)⁴. Проте дотепер не запроваджено відповідні механізми, які стимулювали б розбудову інноваційних стартапів з опорою на власні технологічні розробки в інтересах розвитку економіки України.

З огляду на це, метою статті є обґрунтування ключових теоретико-прикладних засад становлення інноваційних стартапів, узагальнення кращих зарубіжних практик державної політики їх розбудови в інтересах ендogenous розвитку національного господарства та розробка рекомендацій для України⁵.

Фундамент наукового розуміння природи інноваційного підприємництва закладено у працях В. Гартнера, Ф. Найта, К. Ерроу, Д. Міллера, А. Маршалла, Й. Шумпетера; ресурсну складову нових підприємств визначили Е. Пенроуз та У. Лацонік, зробивши акцент на технологічні активи; К. Крістенсен звернув увагу на феномен “*підривних інновацій*” стартапів, за допомогою яких вони здатні отримати переваги, конкурувати з авторитетними компаніями⁶ та започатковувати нові індустрії. Дослідження праць цих та інших вчених-теоретиків дозволило авторам дійти висновку, що з-поміж інноваційних стартапів за своєю природою провідну роль в ендogenous розвитку економіки відіграють *технологічно орієнтовані стартапи* (ТОС)⁷, спрямовані на отримання

² Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. An SME Strategy for a sustainable and digital Europe. COM. (2020). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A103%3AFIN>

³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року” від 24.05.2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#Text>

⁵ Дослідження розбудови інноваційних стартапів з власними технологічними рішеннями становить особливий науковий інтерес щодо пошуку шляхів реалізації настанови академіка В.М. Гейця в частині необхідності для України формування ендogenous моделі забезпечення реалізації стратегії зростання економіки, де “державна політика має бути підпорядкована завданням модернізації” [1, с. 13].

⁶ На думку К. Крістенсена, це великі інноваційні компанії. Далі по тексту – авторитетні компанії.

⁷ Е. Нерлінгер зазначає [2, с. 1], що дискусії про важливість інновацій і стартапів, які виникли у найбільш промислово розвинутих економіках, породили комбінацію цих двох термінів і спричинили появу поняття “технологічно орієнтовані стартап-компанії”, або (в англomовному світі) “нові, засновані на технологіях фірми”. Німецькі вчені наголошують, що успішні стартапи, засновані на новому

нового продукту, процесу, послуги завдяки передовим технологіям, що є результатом власних винаходів⁸.

Головною ланкою розбудови ТОС (за Й. Шумпетером), є підприємець-новатор. На його індивідуальний вибір щодо започаткування стартапу впливають заходи державної політики (зниження податків, надання субсидій тощо), здатні посилити позитивні очікування щодо зниження ризиків та отримання ним прибутку від підприємницької діяльності. Налагодження стартапами соціальних мереж і щільних зв'язків із зовнішнім середовищем (відповідно до концепції Дж. Пфедфера, Дж. Саланчіка) має вирішальне значення для спроможності засновників стартапу управляти “вразливістю новизни” (відповідно до А. Стінчкомба, Е. Морс та інших) та “вразливістю малого розміру” (відповідно до Г. Одріч та Е. Остер) або принаймні їх мінімізувати. Це має велике значення для успіху стартапу так само як і якості та здібності підприємця-новатора та його команди.

Відкриті інновації (згідно з концепцією Г. Чесбро), що набули поширення в авторитетних компаніях, та створення останніми альянсів зі стартапами, дають змогу побудувати ефективну співпрацю та прискорити розробку нових продуктів, процесів і послуг, затребуваних бізнесом і ринком. Стартапи, що беруть участь у відкритих інноваціях, отримують доступ до важливих ресурсів: фінансових, людських, технологічних, а в перспективі – ринку збуту. Авторитетні компанії намагаються також наблизитися до стартапів як джерела “креативного руйнування” (за Й. Шумпетером) шляхом започаткування нових інститутів – акселераторів, інкубаторів, корпоративних венчурних фондів. Налагоджуючи партнерство, інвестуючи у стартапи або купуючи їх на початковій стадії (до того, як вони збільшать коло співробітників і примножать свою капіталізацію у разі), авторитетні компанії вирішують три проблеми: 1) отримання доступу до нових ідей; 2) запобігання витісненню з ринку своїх інноваційних продуктів з боку стартапів; 3) здобуття нових можливостей інноваційного зростання та конкурентних переваг через оперативне впровадження (на своїх потужностях) у масове виробництво інноваційних продуктів стартапів і швидке виведення їх на ринок.

З огляду на це, в умовах обмежених ресурсів, а також висококонкурентного ринкового середовища **найперспективнішим напрямом державної політики ендогенізації економічного розвитку України⁹ є запровадження механізмів сприяння**

продукті або процесі, створюють у середньому в 2,5 рази більше додаткових робочих місць, ніж стартапи, не орієнтовані на технології або знання [3, с. 13].

⁸ Акцент авторів на ТОС зумовлений також аргументами, викладеними у роботі [4], та висновком Р.Д. Аткінсона, що малий бізнес не є, як вважають, основою американського процвітання, адже він не несе відповідальності за створення більшої частки робочих місць та інновацій у країні. *Єдина мала фірма, яка має внесок в інновації та розвиток, – це технологічні стартапи.*

⁹ Низка сучасних емпіричних досліджень підкреслила важливість інноваційного підприємництва в процесі поширення знань, показавши, що це один з механізмів, який через комерціалізацію пов'язує знання з економічним зростанням. П. Браунерхельм, З. Асс, Д. Одретч та Б. Карлссон у роботі “Відсутня ланка: поширення знань і підприємництво в умовах ендогенного зростання” [5] вказали на центральну (хоча і не виняткову) роль підприємництва та запропонували модифікацію моделі ендо-

становленню та розвитку ТОС і вибудовування ними симбіотичних відносин з авторитетними компаніями¹⁰. Завдяки динамічній взаємодії та комплементарним заходам у межах інноваційної екосистеми це, з одного боку, забезпечить життєздатність ТОС, з іншого, – посилить потенціал національних технологічних “чемпіонів”¹¹. Отже, запровадження державою стимулюючих механізмів має націлюватися на стартапи, чия діяльність сфокусована як на потреби у технологічних інноваціях діючих суб’єктів господарювання, так і на “підривні інновації”, які спроможні створити нові індустрії та вплинути на структурні зрушення в економіці. Адже в контексті четвертої промислової революції здатність стартапів до “підривних інновацій” та їх взаємодія з авторитетними компаніями (за К. Швабом¹²) зумовлює майбутню конкурентоспроможність індустрії та ефективність економічної системи в цілому.

Державна політика, що ґрунтується на механізмах стимулювання інноваційного підприємництва, налагодження та зміцнення зв’язків з місцевими компаніями в інтересах ендogenous розвитку економіки, має місце в розвинутих країнах. Уряд США з початку 1950-х років з метою зменшення впливу екзогенних факторів на національне господарство поєднав заходи розбудови стартапів з вирішенням питання технологічних інновацій американських виробників [8]. Особливість еволюції політики з розбудови стартапів у США полягає в тому, що на початковому етапі становлення екосистеми стартапів держава застосовувала механізми *спрямування ресурсів* (людських, науково-технологічних, фінансових) *на вирішення проблем економіки, пов’язаних з розбудовою місцевої промисловості на базі ендogenous інновацій*, з високою доданою вартістю, незалежною від іноземних технологій і проміжних високотехнологічних товарів. Так, на початку 1950-х років заходи були спрямовані на створення нових інноваційних компаній для прискорення освоєння у виробництві наукових здобутків, отриманих у результаті нарощування у 1940-х роках державного фінансування оборонних досліджень і розробок (ДіР) університетів, а також працевлаштування висококваліфікованих фахівців (зокрема, іммігрантів). З метою швидко конвертувати нагромаджені науково-технологічні та людські ресурси в ендogenous зростання промисловості економіки керівництво держави створило відповідні нормативно-правові та

генного зростання, що, на їхню думку, дасть змогу скоротити розрив між теоретичною моделлю та поведінкою в реальному світі.

¹⁰ В. Баумоль звертає увагу на те, що сьогодні економіка черпає інновації з обох джерел: від рутинної діяльності гігантських фірм, від незалежних винахідників та їх партнерів-підприємців (іноді в одній особі) [6, с. 9]. Він також наголошує, що держава має виконувати роль координатора та посередника інноваційної діяльності.

¹¹ На думку Й. Шумпетера, саме великі установи в умовах невизначеності та ресурсних обмежень здатні робити великі інвестиції у дослідження й розробки та інновації, брати на себе ризики впровадження складних технологій, виводити на ринок інноваційні продукти, створювати власні бренди та мережі збуту на зовнішніх ринках [7].

¹² К. Шваб у роботі “Четверта промислова революція” [9] вказав на нові можливості та загрози “підривних інновацій”. На його думку, успішні організації дедалі йтимуть від ієрархічної структури до моделей бізнесу, що ґрунтуються на мережевій взаємодії та співпраці зі стартапами.

інституційні засади, що сприяли комерціалізації розробок і відкрили для них ринок публічних закупівель.

Сьогодні, маючи розвинуту індустрію та сектор високотехнологічних послуг з високою абсорбційною здатністю до інновацій, керівництво США встановлює економічні та технологічні пріоритети для розв'язання проблем й отримання переваг національної індустрії з метою забезпечення зростання і, з огляду на ці пріоритети, формує людські ресурси (зокрема, як і раніше, за допомогою залучення кваліфікованих іммігрантів), визначає напрями наукових досліджень і заохочує створення стартапів у пріоритетних сферах, фінансово сприяючи реалізації їхніх проєктів¹³. Зупинимося лише на окремих важелях державного впливу у США на екосистему стартапів.

По-перше, **створення Управління у справах малого бізнесу США та зосередження в цьому органі поліаспектних функцій** (консультування та фінансування стартапів, а також компаній венчурного капіталу, адміністрування цільових федеральних і регіональних програм, резервування частки ринку публічних закупівель¹⁴ та контроль за дотриманням цієї норми) сприяли “виживанню” та розвитку значної кількості американських стартапів. З 2012 р. Управління у справах малого бізнесу США введено до складу Кабінету Президента США, що підняло цю інституцію до міністерського рівня.

По-друге, **ухвалення Закону “Про інвестиції в малий бізнес”**, який надав можливість венчурним інвесторам поповнювати свій капітал за рахунок субсидій Управління у справах малого бізнесу США на покриття майбутніх збитків і відкрив можливість отримати податкові пільги, став потужним каталізатором розвитку індустрії венчурного капіталу в США. Сьогодні держава через Закон “Про інвестиції в малий бізнес” (згідно з Розділом V: Кредити компаніям розвитку державного та місцевого рівня) визначає, що компанія може претендувати на отримання допомоги в межах закону, якщо її проєкт, який підлягає фінансуванню, спрямований як мінімум на одну з цілей економічного розвитку та досягнення однієї чи кількох цілей державної політики (*посилення економічної конкуренції, зокрема, просування технологій, технічне переозброєння підприємств, перехід на робототехніку або конкуренцію з імпортом*).

По-третє, **запуск на федеральному рівні Програми інноваційних досліджень малого бізнесу та Програми трансферу технологій малого бізнесу і залучення до їх реалізації широкого кола федеральних міністерств і національних агентств** стимулювали їх співпрацю з інноваційними стартапами щодо виконання ДіР на задоволення державних потреб, а також відкрило доступ стартапам до ре-

¹³ Детермінанти розвитку американських ТООС див.: [8].

¹⁴ У США у 1953 р. ухвалено Закон “Про малий бізнес”, який відкрив ринок публічних закупівель; у 1988 р. Закон “Про реформу розвитку ділових можливостей” встановив щорічну загальнодержавну мету – не менше ніж 20% загальної вартості основних контрактів на кожен фінансовий рік має бути відведено для малих підприємств; у 1997 р. Закон “Про підтвердження дозволів малому бізнесу” збільшив цей поріг (не менше ніж 23%).

зультатів розробок, здійснених за бюджетні кошти, що прискорило трансфер технологій у виробництво.

У 2018 р. ухвалено *Закон “Про підтримку стартапів”*, який надав можливість учасникам програми виділити до 50 тис. дол., отриманих у межах Програми інноваційних досліджень малого бізнесу, на діяльність, пов’язану з комерціалізацією, зокрема такі послуги: аналіз ринку, захист інтелектуальної власності, розробку бізнес-моделей виходу на ринок. У 2019 р. до Сенату внесено *Закон “Про стартапи”*, спрямований на заохочення зростання та життєздатності стартапів у США за допомогою низки змін в американській податковій, імміграційній та нормативній політиці.

Досвід США стосовно державного сприяння започаткуванню інноваційних стартапів в інтересах національної економіки наслідував уряд Японії. Т. Ясуда у дослідженні “Програми стимулювання стартапів і підприємництва в Японії: досвід і уроки” зауважив: “Після того, як уряд країни визнав, що у Великій Британії та США стартапи з 1980-х років стали цінним стимулом зростання економіки, наприкінці 1990-х років було внесено значні зміни в Основний закон про малі та середні підприємства. Метою нової політики уряду Японії стала підтримка високомотивованих підприємців-новаторів для відродження японської економіки на заміну попередньої політики, спрямованої на підтримку наявних МСП для усунення соціальних і економічних викривлень” [10, с. 96–97]. 18 грудня 1998 р. керівництво країни ухвалило Закон про сприяння створенню нового бізнесу. Закон заклав фундамент для запровадження заходів зі створення ділового середовища, що мало сприяти автономному розвитку японської індустрії завдяки ефективному використанню місцевого промислового потенціалу. У повідомленні Міністерства міжнародної торгівлі та промисловості¹⁵ щодо обґрунтування необхідності такого закону зазначалося, що, відповідно до настанов “Плану відновлення промисловості”, серед головних заходів закону виокремлено: підтримку підприємницької діяльності, яка базується на нових технологіях, а також поліпшення бізнес-середовища для використання ресурсів місцевої промисловості, що сприятиме створенню нових підприємств і відновленню життєздатності японської економіки¹⁶. Розглянемо основні засади цього закону.

1. *Пряма підтримка засновників нових компаній*, націлених на комерціалізацію новаторських ідей і розширення продажів, завдяки таким заходам: надання субсидій уповноваженою бізнес-групою; встановлення спеціальної квоти на страхування кредитів малому бізнесу (для цього створено спеціальну установу з надання кредитних гарантій); формування системи спеціальних опціонів на акції (для стимулювання залучення людських ресурсів у новостворені компанії була подвоєна квота для отримання опціонів на випущені акції з 1/10 до 1/5); започаткування Фонду розвитку промислової інфраструктури для інвестування у нові індустрії.

¹⁵ З 2001 р. – Міністерство економіки, торгівлі та промисловості.

¹⁶ Закон щодо просування нового бізнесу від 02.02.1999 р. Міністерство міжнародної торгівлі і промисловості. URL: <https://www.jcci.or.jp/sbir/siryous3.html>

2. Підтримка підприємницької діяльності, що спирається на нові технології. Визначено пріоритетність державних інвестицій у ДіР малого бізнесу. Уряд і спеціальні корпорації встановлюють цільові показники витрат, такі як субсидії для малого бізнесу на ДіР і створення нових технологій. З метою послідовної підтримки зусиль зі створення нових підприємств на базі отриманих результатів збільшено ліміти витрат міністерств і відомств.

3. Поліпшення ділового середовища з акцентом на використання місцевого промислового потенціалу. Запроваджено механізми активізації високотехнологічних індустрій, які мали стати “розсадником” інноваційних стартапів, спираючись на наявний потенціал, культивуючи передові технології та формуючи підґрунтя для започаткування бізнесу, як у традиційних, так і в нових індустріях.

Крім податкових преференцій закон передбачав механізми кредитного страхування малих підприємств. Створено Корпорацію регіонального розвитку для фінансового сприяння інвестиціям у нові об'єкти підтримки бізнесу (інкубатори, акселератори); запроваджено комплексну систему підтримки (платформи) для створення нового бізнесу на регіональному рівні, яку очолили місцеві органи влади, зокрема, префектури.

У 2005 р. зазначений закон інтегровано із Законом “Про сприяння діяльності МСП” та Законом “Про підтримку інновацій МСП” та ухвалено поліаспектний **Закон “Про сприяння розвитку нових видів діяльності МСП”**. Заходи підтримки розбудови стартапів (їх було визначено як інноваційні компанії віком до 5 років) не змінилися: страхування кредитів; фінансова підтримка стартапів через спеціальний фонд; позики під низькі відсотки, що надаються фінансовими установами, які належать державі; спеціальні податкові пільги на рівні префектур (зниження податку для підприємств, податку на придбання нерухомості тощо); преференцій для інвесторів. У 2016 р. у закон було внесено деякі зміни і дотепер він діє в редакції 2016 р.¹⁷ Для підтримки розвитку екосистеми стартапів Японії у 2018 р. створено державно-приватний інвестиційний фонд (INCS Co., Ltd.) з функціями прийняття ризиків, які фонди приватного сектору не готові на себе брати, з метою вирішення структурних проблем японської промисловості.

З 1999 р. Японія також за прикладом США реалізує програму “Система технологічних інновацій МСП” – аналог американської Програми інноваційних досліджень малого бізнесу¹⁸: у видатках міністерств і агентств на ДіР встановлюються цільові показники на фінансування технологічних інновацій МСП, визначаються теми ДіР,

¹⁷ Уряд Японії політику розбудови стартапів реалізує через Закон “Про підвищення конкурентоспроможності промисловості”. Зокрема, Глава 5 Відродження МСП, Розділ 1: підтримка запуску (рекомендації щодо впровадження бізнесу, наприклад, підтримка при запуску) визначає, що міністр торгівлі та промисловості має належним чином підтримувати створення стартапів, активно просувати й популяризувати стартапи, сприяти поживленню життєздатності малих і середніх підприємств, а також керувати принципами реалізації цієї настанови (Див.: Закон “Про підвищення конкурентоспроможності промисловості” від 2013 р. № 98. URL: https://www.meti.go.jp/policy/jigyousaisei/kyousouryoku_kyouka/).

¹⁸ Про SBIR. URL: <https://sbir.smrj.go.jp/about/index.html>

надаються субсидії на їх реалізацію та сприяння комерціалізації результатів ДіР, які отримали субсидії.

У звіті щодо реалізації японської системи Програми інноваційних досліджень малого бізнесу 2019 р. вказано на новий зміст програми: позиціонування МСП, зокрема, стартапів як лідерів інновацій і просування комерціалізації нових технологій, створених університетами, дослідницькими інститутами, приватними компаніями тощо для вирішення проблем, з якими стикається Японія та решта світу. *“Ми активізуємо створення інновацій, які приведуть до започаткування нових виробництв і підвищення конкурентоспроможності промисловості”*, – зазначено у звіті¹⁹.

Європейські країни також наслідували досвід США, проводячи активну державну політику підтримки стартапів. Серед них – Італія, уряд якої працює над створенням цілісної законодавчої бази, спрямованої на розвиток екосистеми стартапів, що мають високу технологічну цінність. Цим опікується Генеральний директорат з питань промислової політики, інновацій та МСП Міністерства економічного розвитку Італії.

Кульмінацією такої роботи став Закон 179/2012 “Про подальші невідкладні заходи для економічного зростання країни”²⁰ відомий як Указ про зростання 2.0, який було трансформовано у Закон 221/2012²¹. У результаті вперше у нормативно-правове поле країни було введено поняття “інноваційний стартап” – нова компанія, що базується в Італії, розробляє, виробляє і продає інноваційні продукти або послуги з високою технологічною цінністю. Формалізовано нові інструменти та заходи підтримки суб'єктів стартап-екосистеми Італії, які впливають на весь життєвий цикл нової компанії: від заснування до зростання, розвитку та стадії зрілості. Як зазначено у пояснювальній записці, Закон 221/2012 покликаний створити нормативно-правову базу, що відповідає потребам усіх гравців екосистеми стартапів і виходить за межі простого законотворчого заходу. *Його ухвалення є наслідком послідовної політики, де державна підтримка інноваційного підприємництва є новим поглядом на формування промислової політики.* У цьому законі в розділі IX (заходи зі створення та розвитку інноваційних стартапів) подано визначення та головні параметри інноваційного стартапу та сертифікованого інкубатора інноваційних стартапів, преференції та фінансові інструменти стимулювання їх розвитку, механізми спрощення доступу до приміщень, найму персоналу, положення про трудові відносини, стимули для інвесторів, залучення ризикового капіталу через онлайн-портали та інші заходи

¹⁹ Система технологічних інновацій для малих і середніх підприємств (японська версія SBIR). Огляд 7.11.2019 р. (Проміжна доповідь). С. 14–15. URL: <https://www.chusho.meti.go.jp/koukai/kenkyukai/sbir/2019/191107sbir.pdf>

²⁰ Закон включив багато пропозицій, отриманих у межах реалізації ініціативи “Перезавантаження, Італія!”. Зокрема, пропозиції щодо змін у законодавстві було надано робочою групою у складі 12 ключових експертів у цій сфері, створеною у квітні 2012 р. за ініціативи міністра економічного розвитку. Для опрацювання ініціативи проведено широкі консультації з основними стейкхолдерами італійської стартап-екосистеми.

²¹ LEGGE 17.12.2012, n. 221. Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 18 ottobre 2012, n. 179, recante ulteriori misure urgenti per la crescita del Paese. (12G0244). URL: https://www.tuttocamere.it/files/Archivio/2012_221.pdf

підтримки, а також підходи до оцінки впливу запроваджених заходів. Італійська компанія, що відповідає визначеним критеріям, декларує, що вона є інноваційним стартапом і подає заявку на реєстрацію до спеціального розділу для інноваційних стартапів загального Реєстру компаній.

В Італії розрізняють типи стартапів відповідно до напрямку діяльності, зокрема, стартапи з високою технологічною цінністю в енергетичному секторі, інноваційні стартапи в туристичному бізнесі, інноваційні стартапи із соціальним покликанням тощо. Для інноваційних стартапів запроваджено низку преференцій і податкових пільг: зменшення податку на дохід фізичних осіб на 19% від витрат на інвестиції (максимальна сума інвестицій – 500 тис. євро) за податковий період протягом не менше ніж 2 роки; 35-процентний податковий кредит при прийнятті на роботу висококваліфікованого персоналу з максимальним порогом у 200 тис. євро на рік для кожної компанії тощо. Запроваджено пільговий режим оподаткування з метою стимулювання діяльності, заснований на передачі акцій або інших цінних паперів директорам і співробітникам інноваційних стартап-компаній і сертифікованих інкубаторів; дохід, отриманий від передачі акцій, не підлягає оподаткуванню.

У сфері підпорядкування Мінекономрозвитку Італії створено Національний інноваційний фонд, який має початковий капітал (передбачено в Законі “Про бюджет 2019 р.”) близько 1 млрд євро. Операційним інструментом фонду є венчурний капітал (прямі та непрямі інвестиції) для підтримки стартапів, а також масштабних проектів та інноваційних МСП. Фонд також має захищати національні інтереси шляхом протидії продажу стартапів, інтелектуальної власності та інших стратегічних активів, які “виводять” за кордон з безповоротними втратами для країни²².

Указом про зростання 2.0 передбачено не лише заходи сприяння інноваційним стартапам, але й оцінку їх результативності. Національний інститут статистики визначено головною організацією, що отримала завдання сприяти моніторингу та співпрацювати з Мінекономрозвитку Італії при складанні звітів щодо стану реалізації заходів і їх наслідків; організовувати відкриті та безоплатні бази даних для забезпечення незалежного моніторингу й аналізу. Завдяки активній позиції держави та запровадженому статистичному спостереженню, Мінекономрозвитку Італії представляє щоквартальні та річні звіти щодо інноваційних стартапів²³.

²² Окремі аспекти політики ЄС щодо захисту стартапів від “недружніх” інвесторів (Див.: Саліхова О. ТурбоНяні. *Лівий берег*. 2019. URL: https://lb.ua/economics/2020/02/25/450866_turbonyani_.html).

²³ За офіційною інформацією Генерального директорату промислової політики, інновацій та МСП Мінекономрозвитку Італії, у 2019 р. кількість інноваційних стартапів у країні перевищила 10 тис. одиниць (на 12% більше порівняно з попереднім роком), що супроводжувалося зростанням їхнього товарообігу на понад 46%, а обсягів виробництва – на 1,2 млрд євро. Більшість інноваційних стартапів (майже 75%) працюють у секторі бізнес-послуг, проте вони широко використовують технології “Індустрії 4.0” (ІКТ, телекомунікації, штучний інтелект, зелена економіка) – 43% стартапів цього сектору зосереджено на цьому напрямі. Разом із стартапами зростала кількість інноваційних МСП – вона перевищила 1300 од., а виробництво (у вартісному вимірі) досягло 4,1 млрд євро. Загальна чисельність персоналу, задіяного у стартапах та інноваційних МСП становила понад 85 тис. осіб (+26% порівняно з 2018 р.). Незважаючи на економічну кризу 2020 р., викликану пандемією

В умовах економічної кризи 2020 р., викликаною пандемією Covid-19, Мінекономрозвитку Італії не лише забезпечило спадкоємність державної політики підтримки екосистеми стартапів та інноваційних МСП, запущеної у 2012 р., але й запровадило нові заходи підтримки на виконання Президентського наказу від 14.08.2020 р. № 104 “Про невідкладні заходи щодо підтримки і перезапуску економіки”²⁴.

З огляду на зазначене, а також на досліджений авторами досвід Південної Кореї, Ізраїлю, Німеччини та інших розвинутих країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [11–13], можна дійти висновку, що, незважаючи на різні рамкові умови в цих країнах²⁵, засади та механізми державної політики розбудови інноваційних стартапів мають спільні риси. Узагальнюючи цей досвід, визначено **глобальні детермінанти розбудови ТОС, інваріантні до рамоквих умов.**

По-перше, **наявність органу, який формує та реалізує цілеспрямовану політику щодо інноваційних стартапів**, започаткованих на базі новостворених технологій в інтересах національної економіки: у США – Управління у справах малого бізнесу; в Японії – Міністерство економіки, торгівлі та промисловості; в Італії – Міністерство економічного розвитку, зокрема, Генеральний директор з питань промислової політики, інновацій та МСП; у Південній Кореї – Міністерство з питань малого і середнього бізнесу та стартапів.

По-друге, **створення нормативно-правового поля для розбудови екосистеми стартапів та її ключових суб’єктів** (інноваційних стартапів, інкубаторів, акселераторів, венчурних інвесторів): у США – Закон “Про розвиток інновацій малого бізнесу”

Covid-19, кількість інноваційних стартапів, зареєстрованих у спеціальному розділі Бізнес-реєстру, продовжувала зростати (+10,4%) і в листопаді 2020 р. перевищила поріг 12 тис. од. Стійкість цих компаній пов’язана з їхніми сильними сторонами: інтелектуальною діяльністю, швидкістю та гнучкістю у реагуванні на нові потреби, високим рівнем технічних навичок (Див.: *Le startup e le PMI innovative: resilienza e crescita. La Relazione annuale al Parlamento: anche nel 2020 il numero di startup innovative continua a crescere.* URL: <https://www.mise.gov.it/index.php/it/per-i-media/notizie/it/198-notizie-stampa/2041819-le-startup-e-le-pmi-innovative-resilienza-e-crescita>).

²⁴ Зокрема, додаткові асигнування (200 млн євро), виділені на зміцнення Центрального гарантійного фонду для МСП; 10 млн євро для надання безповоротних грантів на придбання послуг, що надаються інкубаторами, акселераторами, інноваційними центрами для розвитку інноваційних компаній; введення стимулів щодо податкових відрахувань для інвестицій у стартапи та інноваційних МСП; створення фонду трансферу технологій, керований Enea Tech Foundation, розміром 500 млн євро на 2020 р., на який, крім іншого, покладено здійснення заходів щодо підтримки зростання стартапів з високим інноваційним потенціалом. Ще 200 млн євро виділено Фонду підтримки венчурного капіталу, посилюючи Національний інноваційний фонд (Див.: *Le startup e le PMI innovative: resilienza e crescita. La Relazione annuale al Parlamento: anche nel 2020 il numero di startup innovative continua a crescere*).

²⁵ За даними дослідження рамоквих умов для швидкозростаючих стартапів, у 37 країнах світу (зокрема, Ізраїлі, Новій Зеландії, Сінгапурі, Південній Кореї та США, а також 28 країнах-членах ЄС) є щільний зв’язок між показниками діяльності стартапів і рамоккими умовами країн [14, с. 7–8]. Вчені відібрали та згрупували умови у 6 широких категорій, які містять набір базових факторів, кожний з яких вимірюється щонайменше одним індикатором: нормативно-правова база, ринкові умови, доступ до фінансування, створення і поширення знань, людський капітал, підприємницька культура.

та проект Закону “Про стартапи”; у Японії – Закон “Про сприяння створенню нового бізнесу” (1998) та Закон “Про збільшення конкурентоспроможності промисловості” (2013); в Італії – Закон 221/2012, який отримав назву “Закон про стартапи”.

По-третє, **запровадження державних програм венчурного капіталу для запуску та підтримки розвитку інноваційних стартапів на початкових етапах їх життєвого циклу**, у реалізацію яких залучено низку органів влади та агенцій: у США – Програма інноваційних досліджень малого бізнесу; у Японії – Система технологічних інновацій малих і середніх підприємств.

По-четверте, **заснування джерела державної фінансової допомоги інноваційним стартапам**: в Італії – Національний інноваційний фонд; в Японії – Державно-приватний інвестиційний фонд; у Німеччині – Фонд високотехнологічних стартапів “High-Tech Gründerfonds”; в Ізраїлі – інвестиційний фонд фондів “Yozma”.

По-п’яте, **запровадження податкових пільг і стимулів для суб’єктів екосистеми**: для інноваційних стартапів (в Італії, Ірландії), інкубаторів й акселераторів інноваційних стартапів (в Японії, Італії, Південній Кореї), бізнес-ангелів і компаній-інвесторів в інноваційні стартапи (в Італії, Німеччині, США).

По-шосте, **резервування частини ринку публічних закупівель для інноваційної продукції стартапів** (в США, Південній Кореї).

По-сьоме, **орієнтація стартапів на реалізацію національних технологічних пріоритетів** (у США, Японії, Німеччині, Ізраїлі).

По-восьме, **запровадження моніторингу результативності заходів політики щодо розвитку екосистеми стартапів**: приклад Італії – закріплення на законодавчому рівні та визначення уповноваженої на це державної установи; приклад Німеччини – запровадження профільною асоціацією моніторингу Deutscher Startup Monitor²⁶ та інших країн²⁷.

На нашу думку, це доцільно взяти до уваги при формуванні державної політики сприяння інноваційному підприємництву та започаткуванню стартапів в Україні в інтересах ендогенізації розвитку економіки. Проте головний урок полягає в тому, що **розбудова інноваційних стартапів – це системний процес, в якому уряд не лише створює сприятливі умови для його учасників, але й сам бере безпосередню участь.**

²⁶ German Startup Monitor (DSM) започатковано у 2013 р. Федеральною асоціацією німецьких стартапів (*Bundesverband Deutsche Startups e.V. – BDS*). DSM вважається найважливішим дослідженням молодих компаній у Німеччині, центральним джерелом інформації для політиків і засобів масової інформації щодо зростаючих інноваційних компаній. Метою запровадження DSM є просування досліджень стартапів, об’єктивне відображення екосистеми в усіх її аспектах і створення нових імпульсів. Моніторинг стартапів здійснюється й на рівні земель. Так, у 2019 р. у Північному Рейні-Вестфалії було вперше профінансовано таке статистичне спостереження Міністерством економіки, інновацій, цифровізації та енергетики федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія і опубліковано BDS (Див.: NRW-Startup Monitor 2020: Neugründungen nehmen weiter zu. URL: <https://www.land.nrw/de/pressemitteilung/nrw-startup-monitor-2020-neugruendungen-nehmen-weiter-zu>).

²⁷ Є також приклади: Austrian Startup Monitor або European Startup Monitor, де протягом кількох років збираються поліаспектні дані про діяльність стартапів: бізнес-моделі, середній вік засновників, розмір команди, розподіл фінансування, перспективи тощо.

Практика реалізації програм державної підтримки інновацій малого бізнесу розвинутих країн свідчить, що держава виступає в ролі підприємця-новатора, беручи на себе ризик, пов'язаний з невизначеністю, лідируючи в ухваленні інноваційних рішень в обставинах, коли приватний сектор не готовий інвестувати у початкові етапи становлення стартапів і проекти, пов'язані з інноваціями в інтересах соціально-економічного розвитку та зменшення впливу екзогенних факторів. Як підприємець, держава надає венчурний капітал, ухвалює рішення про інвестиції, є організатором і координатором економічних ресурсів, визначаючи альтернативні способи їх використання. У багатьох випадках держава виконує роль підрядника, який купує інноваційний продукт, що є результатом ДіР стартапів, профінансованих у межах бюджетних програм. Така політика сприяння на всіх етапах – від розробки до впровадження та виведення на ринок забезпечує ендогенний розвиток економіки.

За даними дослідження, в Україні є чимало проблем стосовно формування та реалізації політики щодо інноваційного підприємництва. Чинне нормативно-правове поле не сфокусоване на розбудові екосистеми інноваційних стартапів і лише фрагментарно порушує окремі аспекти функціонування її суб'єктів, не поєднуючи їх в єдину конструкцію²⁸. **Незважаючи на поширення такого явища в економіці, як стартапи та залучення інвестицій в їх розвиток, у законодавстві України офіційного визначення терміна “стартап” немає.** Лише у Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України “Про затвердження Положення щодо конкурсного відбору проектів для державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків”²⁹ від 12.12.2018 р. № 1879 є визначення: “Стартап – проект, пов'язаний зі створенням та/або використанням винаходів, корисних моде-

²⁸ Нормативно-правову основу інноваційного підприємництва в Україні сьогодні визначають такі законодавчі акти: Закон України “Про підприємство” від 07.02.1991 р. № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>; Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>; Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>; Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>; Закон України “Про наукові парки” від 25.06.2009 р. № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>; Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>; Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>; Закон України “Про інститути спільного інвестування” від 05.07.2012 р. № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>; Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні” від 20.09.2019 р. № 132-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text>

²⁹ Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України “Про затвердження Положення щодо конкурсного відбору проектів для державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків” від 12.12.2018 р. № 1879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-18#Text>

лей, промислових зразків, ноу-хау та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності”³⁰.

Відсутність у законодавчих і нормативно-правових актах України як визначення, так і параметрів суб’єктів, що формують екосистему (“інноваційний стартап”, “технологоорієнтований стартап”, “інкубатор”, “акселератор”), **унеможливорює запровадження адекватних механізмів державної політики, а також моніторинг та оцінку їх діяльності**³¹.

Політика щодо інноваційних стартапів України перебуває у площині діяльності низки центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ)³², що формують освітню, наукову, інноваційну, промислову та економічну політику. Проте фінансова підтримка запуску стартапів відбувається через інституцію, підпорядковану Міністерству фінансів України. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 р. № 895-р створено Фонд розвитку інновацій. Його офіційна скорочена назва – **Український фонд стартапів** (далі – УФС)³³. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 1110 визначено порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення функціонування УФС, їх головним розпорядником і відповідальним виконавцем певної бюджетної програми встановлено (!) Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України³⁴. Згодом розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 р. № 468-р. УФС передано до сфери управління Міністерства фінансів України, яке

³⁰ NRW-Startup Monitor 2020: Neugründungen nehmen weiter zu.

³¹ Сьогодні низка ресурсів подає інформацію щодо стартапів України. За даними StartupBlink (проект, що збирає дані з відкритих платформ, зокрема, AngelList, Swisstartups.org, Elance.com, а також надає можливість стартапам самостійно подавати інформацію про себе (Див.: Map of Startups in Ukraine, listed by Industry and Ranking. URL: <https://www.startupblink.com/startups/ukraine>), в Україні працюють 470 стартапів. В Україні було створено платформу TechUkraine на базі рекомендацій, зібраних у межах фокус-груп, що працювали над Експортною стратегією для сектору інформаційних технологій, за ініціативи Мінекономрозвитку. TechUkraine орієнтована на інформаційну підтримку та стимулювання співпраці стартапів, урядовців, ділових партнерів і донорів, надає “карту екосистеми стартапів” (Див.: Ukrainian Ecosystem Map. URL: <https://techukraine.org/ecosystem-map/>; <https://techukraine.org/tech-ukraine/>) та повідомляє, що в Україні працюють 1380 стартапів і скейланів. Український фонд стартапів, в межах огляду “екосистеми стартапів” зазначає, що в Україні у 2019 р. було 3200 стартапів, зокрема, 1800 стартапів подали заявки до фонду для отримання грантів (Див.: Strategic Vision 2020-2025. The Ukrainian Startup Fund. URL: https://usf.com.ua/wp-content/uploads/2020/09/strategy_usf_2020-2025.pdf).

³² Формування та реалізацію науково-технологічної, освітньої, інноваційної, промислової, економічної політики, що зумовлює становлення та розвиток стартапів, забезпечують: Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство освіти і науки України.

³³ Український фонд стартапів. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/42688455/

³⁴ Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій” від 12.12.2018 р. № 1110 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1110-2018-%D0%BF#Text>

затвердило його Статут³⁵, створило Наглядову раду фонду та затвердило Положення про Наглядову раду.

У постанові Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 1110 не визначено поняття “стартап”. У пункті 5 постанови зазначено, що **інноваційні проекти відбираються на підставі правил і критеріїв відбору, які затверджуються Наглядовою радою Фонду**. Отже, керівництво Фонду само визначає правила та критерії відбору інноваційних проєктів, зокрема: кваліфікаційні вимоги до суб’єктів господарювання, які мають намір отримати бюджетні кошти, а також пріоритетні сектори економіки, в яких інноваційний проєкт реалізовуватиметься; вимоги до інноваційного проєкту, зокрема, щодо фінансово-економічних, соціальних, екологічних показників інноваційного проєкту, його інноваційності та унікальності³⁶. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 1110 Фонд не лише одноосібно визначає критерії відповідності заявника та проєкту для отримання допомоги, відбирає проєкти та надає фінансування, він також визначає “*порядок нагляду за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів*”. Це створює певні **корупційні ризики**. В Україні вже є приклади (справа “Держінвестпроєкту”³⁷) зловживань при використанні бюджетних коштів.

За даними дослідження, діяльність УФС у процесі відбору проєктів не передбачає співпрацю ані з ЦОВВ (які за своїми функціями реалізують технологічну, інноваційну, промислову та економічну політику), як це має місце, наприклад, у США, Японії, Італії, ані з державними монополістами – реципієнтами інновацій стартапів (які, відповідно до стратегій модернізації та розвитку, мають потреби у технологічних інноваціях і задовольняють їх за рахунок публічних фінансів) або з представниками

³⁵ Згідно зі Статутом, Фонд створено з метою розвитку та стимулювання інноваційної діяльності в Україні для комерціалізації результатів науково-технічних розробок і випуску на ринок нових або вдосконалених технологій, товарів, послуг, організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, надання на конкурсних засадах фінансової підтримки суб’єктам господарювання, що створюють інноваційний продукт з метою отримання прибутку шляхом провадження підприємницької діяльності з використанням інноваційного продукту, пошуку та залучення вітчизняних й іноземних джерел фінансової підтримки суб’єктам інноваційної діяльності, консультативної підтримки під час підготовки та реалізації проєктів фінансування у сфері інновацій, сприяння у взаємодії інвесторів із суб’єктами господарювання, створення іміджу України як інноваційної держави на національному та міжнародному рівнях.

³⁶ У 2018 р. на формування статутного капіталу Фонду використано 345,117 млн грн коштів Державного бюджету України. Законом України “Про Державний бюджет України на 2019 рік” передбачено загальний обсяг видатків за бюджетною програмою “Забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій” (КПКВК 3501500, головний розпорядник бюджетних коштів – Міністерство фінансів України), який становить 50 млн грн. Механізм використання коштів згаданої бюджетної програми за КПКВК 3501500 визначено у Порядку використання, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 1110 (із змінами та доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 р. № 687). Кошти державного бюджету за вказаною програмою спрямовувалися на формування статутного капіталу Фонду.

³⁷ Справа “Держінвестпроєкту”: матеріали відкрито. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/sprava-derzhinvestproektu-materialy-vidkryto>

вітчизняного приватного бізнесу – реципієнтами інновацій стартапів, як це має місце, наприклад, у Німеччині.

Отже, в Україні відсутня вертикаль управління процесом розвитку екосистеми стартапів, її елементи не вбудовані в єдину конструкцію, заходи політики ЦОВВ не є комплементарними, а дії – не узгоджені в частині механізмів сприяння становленню інноваційних стартапів в інтересах економіки України.

Нині, на етапі розбудови екосистеми стартапів в Україні її ядром є компанії, чий бізнес пов'язаний з програмним забезпеченням та онлайн-послугами. За інформацією УФС, структура стартапів, що подають заявки на отримання допомоги, за видами діяльності є такою: великі дані – 17%, стиль життя – 15%, ЗМІ та реклама – 11%, штучний інтелект – 11%, охорона здоров'я – 10%, агротехнології – 7%, фінансові технології – 5%, інше – 24%. Більшість з цих стартапів мають бізнес, пов'язаний з мобільними девайсами (40%), торговельними майданчиками та електронною комерцією (33%)³⁸.

Інвестиції в українські стартапи відбуваються здебільшого шляхом злиття та поглинання (M & A) переважно іноземними інвесторами через брак українських венчурних інвесторів і труднощі у комерціалізації винаходу³⁹. Обсяг венчурних інвестицій і операцій злиття та поглинання серед українських стартапів у 2020 р. склав 167 млн дол. (проти 658 млн дол. у 2019 р.). Водночас зросла кількість угод з 25 трансакцій у 2019 р. до 46 у 2020 р. Про спрямованість діяльності стартапів свідчать такі факти. Стартап “Restream”, який дозволяє транслювати відео на різних платформах, створений українцями з Вінниці та інкорпорований у США, в ході раунду А залучив інвестиції від венчурних фондів “Sapphire Ventures” і “Insight Partner” (сума угоди становить 50 млн дол.); заснований українцями стартап “DMarket” (працює над монетизацією внутрішньоігрових предметів, наприклад, скінів для зброї у відеоіграх) зі штаб-квартирою в США залучив 6,6 млн дол. інвестицій від венчурного фонду “Almaz Capital”, компанії “Xsolla” і “Fulgur Ventures”; український стартап “Reface”, який замінює особи у відео, залучив інвестиції від “TQ Ventures”, “Andreessen Horowitz” і ряду ангелів (сума угоди становить 5,5 млн дол.) тощо⁴⁰. Така тенденція щодо M & A не має значного ефекту для

³⁸ Strategic Vision 2020-2025. The Ukrainian Startup Fund.

³⁹ Одним з таких прикладів є український стартап “LimpidArmor”, який у 2019 р. створив розумний шолом для танкістів на базі окулярів Microsoft HoloLens і підписав контракт з еміратським дилером і виробником озброєння IGG. Власність стартапу – унікальна система Land Platform Modernization Kit для важкої броньованої техніки, що відповідає стандартам НАТО. У 2017 р. LimpidArmor вдалося залучити інвестиції від українського інвестора в розмірі до 200 тис. дол. США, проте для промислового масштабування проекту потрібні були додаткові інвестиції, але їх в Україні не знайшлося (Див.: Украинский умный шлем для военных LimpidArmor заключил контракт в ОАЭ. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/ukrainskij-umnyj-shlem-dlya-voennyh-limpidarmor-poluchil-kontrakt-v-uae>).

⁴⁰ Рынок слияний и поглощений (M&A) в Украине в 2020 году: вся надежда на наших. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/rynok-sliyanij-i-pogloshenij-manda-v-ukraine-v-2020-godu:-vsya-nadezhda-na-nashih>

модернізації економіки України та майже не впливає на зростання її конкурентоспроможності. Фокус виключно на стартапах ІТ-послуг, чий продукт орієнтований лише на експорт, та міграція висококваліфікованих спеціалістів, як буквальна, так і віртуальна, внаслідок придбання стартапів іноземними компаніями **прискорить відплив технологій і відтік “мізків” з України, призведе до недоотримання доходів і податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів.**

В Україні зареєстровано проєкт Закону “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення спеціального податкового режиму для стартапів”. Згідно з проєктом Закону, “стартап – новостворений суб’єкт господарювання (юридична або фізична особа – підприємець), який ще не визначився з формою оподаткування”. Проєкт Закону передбачає створення п’ятої групи єдиного податку, віднесення до неї таких “стартапів” і встановлення пільгового періоду тривалістю дев’ять місяців з моменту державної реєстрації відповідного суб’єкта господарювання, протягом якого він звільнений від обов’язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податків і зборів⁴¹. **Без фокусування стартапів на інновації та вирішенні потреб національної економіки запуск цієї ініціативи призведе до того, що за рахунок коштів українських платників податків стимулюватиметься розвиток не вітчизняної промисловості й економіки, а інших країн.**

Крім зазначених нормативно-правових та інституційних проблем на становлення екосистеми та розбудову інноваційних стартапів впливає низький рівень трансферу знань і технологій із сфери науки та вищої освіти в сектор підприємництва. За даними звіту “Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки”, представленого у вересні 2020 р. ОЕСР⁴², Міністерство освіти і науки України повідомило про проведення низки заходів з партнерськими організаціями: Всеукраїнський фестиваль інновацій, тренінг “Передові практики в науковому підприємстві”, навчання з питань трансферу технологій та управління інноваційною діяльністю. У межах цього заходу Уряд запланував створити мережу консультантів при закладах вищої освіти для обміну передовими практиками у сфері передачі наукових та академічних розробок підприємцям. Щодо трансферу технологій, у звіті вказано, що у 2019 р. створено три пілотні центри трансферу технологій, і що Уряд працює над стимулюванням співпраці між науководослідними інститутами з МСП *через інформаційні та роз’яснювальні заходи і заходи з розвитку організаційних можливостей*. Аналіз інформації звіту дає підстави вважати, що **питання слабого зв’язку між орієнтирами науки та потребами українського бізнесу далеке від вирішення.**

⁴¹ Пояснювальна записка до проєкту Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення спеціального податкового режиму від 18.12.2019 р. № 2615. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67671

⁴² OECD (2020). Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки. Paris: OECD Publishing. URL: www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoringthe-Implementation-of-Ukraine's-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf

Ще одне питання, яке потребує розв'язання, – *низький рівень підприємницької культури*. Стратегія розвитку МСП до 2020 р. передбачала забезпечення розвитку та популяризацію культури підприємництва. Як зазначали розробники цього документа, культура підприємництва в Україні перебуває на низькому рівні; динаміка розвитку підприємництва частково відображає схильність до працевлаштування, ніж до провадження підприємницької діяльності. Зокрема, статистичні дані щодо розвитку малого і середнього підприємництва свідчать про те, що істотна частка підприємців фактично перебуває у трудових відносинах із замовниками їх послуг⁴³. У документі зазначено: “У суспільстві має місце негативне сприйняття підприємництва та образу підприємця, що частково є відображенням пострадянської економіки”⁴⁴.

Відповідно до результатів реалізації Стратегії МСП, в Україні протягом 2017–2020 рр. проведено низку заходів для сприяння формуванню культури підприємництва та розвитку підприємницьких навиків. Зокрема, у березні 2018 р. Міністерство освіти і науки України та ГО “Платформа підтримки молоді” (ППМ) підписали Меморандум про співпрацю та взаємодію, що передбачає створення бізнес-мереж або клубів підприємництва в університетах для надання студентам можливості перетворити свої дослідні проекти у комерційні ініціативи, розвиваючи культуру підприємництва та рух розвитку стартапів. До окремих заходів належать проведення лекцій за участю підприємців, обговорення нових ідей і проектів, отримання консультацій з розвитку стартапів⁴⁵. Проте, відповідно до підсумків (табл. 1), заплановані заходи залишилися нереалізованими.

Таблиця 1

**Огляд результатів оцінки: стратегічний напрям 4.
Сприяння формуванню культури підприємництва
та розвитку підприємницьких навиків**

Заходи	Стан	Процес реалізації
Забезпечення розвитку та популяризації культури підприємництва	У 16 містах проведено заходи з розвитку культури підприємництва; організовано 20 інтерактивних заходів для молоді з вивчення основ ведення бізнесу. Серед МСП проведено інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо можливостей участі у програмі “Горизонт 2020” та COSME ЄС; Міністерство освіти і науки України разом з ППМ почали засновувати клуби підприємництва у закладах вищої освіти	Реалізовується успішно
Участь у Глобальному моніторингу підприємництва (ГМП)	Реалізація ГМП відкладена на 4-й квартал 2020 р. через недостатнє фінансування	Не розпочато

⁴³ За результатами незалежних досліджень, самозайнятість є стратегією адаптації, яка обирається людьми як додаткове джерело доходу для виживання, а не як шлях до реалізації власних ідей або незалежності від роботодавців.

⁴⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року” від 24.05.2017 р. № 504-р.

⁴⁵ OECD (2020). Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки.

Закінчення табл. 1

Заходи	Стан	Процес реалізації
Підтримка бізнес-стартапів для певних категорій осіб	Пілотний проєкт “Рука допомоги” з метою працевлаштування членів малозабезпечених сімей і внутрішньо переміщених осіб (ВПО) запущено у 2016 р. та продовжено у 2018 р. У січні 2018 р. Кабінет Міністрів України прийняв закон, який дозволяє підприємствам отримувати мікрокредити за умови створення робочих місць для членів малозабезпечених сімей, ВПО і колишніх військовослужбовців. Державна служба зайнятості проводить регулярні семінари з питань започаткування бізнесу та надає одноразові виплати для допомоги безробітним у започаткуванні власного бізнесу. План заходів з реалізації Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року передбачає заходи з підтримки ВПО у зв'язку із започаткуванням власного бізнесу	Реалізовується успішно
Підвищення рівня фінансової грамотності	У 2019 р. Національний банк України провів дні фінансової грамотності “Економічний експрес”. Офіс розвитку малого та середнього підприємництва підписав меморандум про співпрацю з Фондом гарантування депозитів для зміцнення та підвищення рівня фінансової грамотності серед підприємців. Міністерство освіти і науки України проводить заходи з підвищення рівня фінансової грамотності в суспільстві	Ініційовано
Сприяння розвитку соціального підприємництва	За донорської підтримки підготовлено “Зелену книгу соціального підприємництва в Україні”. Концепція розвитку соціального підприємництва в Україні скерована на затвердження КМУ	У процесі реалізації

Джерело: OECD (2020). Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки. Paris: OECD Publishing. URL: www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoringthe-Implementation-of-Ukraine's-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf

Фахівці ЮНКТАД, аналізуючи інструменти науково-технологічної та інноваційної політики для сталого розвитку, звертають увагу на **визначальну роль інститутів** і вказують, що новатори здатні змінити економічний статус-кво, проте, “якщо підкуп державних чиновників стає джерелом конкурентоспроможності, якщо змова з органами регулювання є найпростішим способом зберегти частку на ринку, якщо контракти в сфері державних закупівель розподіляються не за заслугами, а під впливом лобіювання, інновації навряд чи будуть грати важливу роль у суспільстві” [15, с. 8]. На їхню думку, для більш активного стимулювання інновацій потрібні більш якісні інститути і більш якісне управління.

Водночас В.Р. Сіденко зазначає, що чимало елементів західної ціннісної структури, що потрапили в чужорідне культурне середовище, зазнають серйозної мутації, яка кардинально впливає на їх зміст. Як наслідок: *замість вільного підприємництва – сво-*

бода кримінальної діяльності в умовах всеосяжної корупції. На думку вченого, “це пов’язане з тим, що глобалізація ціннісних засад набагато швидше руйнує старі, успадковані від минулого ціннісні основи, ніж створює нові” [16, с. 15].

Крім ендогенних факторів⁴⁶, що зумовлюють становлення екосистеми стартапів та інноваційне підприємництво в Україні, значний вплив мають **екзогенні фактори**. Зокрема, ЄС ухвалив програму інтеграції громадян третіх країн, де вказано, що “важлива роль мігрантів як підприємців, їх творчий та інноваційний потенціал за підтримки влади мають бути посилені інформацією про умови для відкриття бізнесу”⁴⁷. У межах Стратегії “Європа-2020” прийнято план дій, де пунктом 4.2 визначено необхідність залучення іммігрантів особливо засновників стартапів – молодих людей і використання їх творчого та інноваційного потенціалу⁴⁸. Низка країн ЄС запровадили “стартап-візи”⁴⁹, які передбачають привабливі умови для підприємців-новаторів з інших країн. Зазначені дії впливають на “відплив мізків” з України.

Висновки та рекомендації. Беручи до уваги викладене, можна дійти таких висновків та надати рекомендації для вдосконалення державної політики становлення екосистеми й розбудови інноваційних стартапів в інтересах ендогенного розвитку економіки України.

1. Досвід розвинутих країн показав, що екосистема стартапів не створювалася “з нуля”, а спиралася на наявні активи, при цьому не лише високотехнологічних індустрій, але й традиційних індустрій, що стали платформами для заснування динамічних стартапів. Отже, політика **розбудови екосистеми інноваційних стартапів в Україні має спиратися на наявні ресурси (людські, науково-технологічні, виробничі, фінансові)**.

2. Екосистеми стартапів – це динамічні інститути, тому інструменти державної політики щодо стимулювання їх розвитку змінювалися, щоб відповідати їх еволюції та ступеню “зрілості”. В Україні екосистема стартапів перебуває на етапі становлення, а тому **акцент слід зробити на державній підтримці запуску стартапів, орієнтуючи новаторів на технологічні інновації в інтересах розвитку секторів національного господарства**. Це забезпечить стартапам ринок збуту, а виробникам товарів і послуг (реципієнтам інновацій стартапів) – посилення наявних та створення нових конкурентних переваг. Уряд може бути важливим джерелом забезпечення постійного попиту на інноваційні продукти стартапів через впровадження спеціалізованих програм

⁴⁶ Докладніше див.: [17].

⁴⁷ Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. European Agenda for the Integration of Third-Country Nationals. Brussels. 2011. P. 5. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0455:FIN:en:PDF>

⁴⁸ Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions entrepreneurship 2020 action plan Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52012DC0795>

⁴⁹ Migratory pathways for start-ups and innovative entrepreneurs in the EU. 2019. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/00_eu_start_ups_entrepreneurs_inform_en.pdf

публічних закупівель і резервування частини ринку. У міру “дозрівання” екосистеми суб’єкти більше потребуватимуть допомоги щодо інтернаціоналізації та доступу до зовнішніх ресурсів і ринків.

3. Екосистема кожної країни є унікальною: її компоненти є різними через місцеві культурні традиції, освітню політику, структуру національних банківських систем і мають певну специфіку. Інституції та процеси, що зумовлюють стан стартап-екосистеми, постійно вдосконалюються відповідно до еволюції економічних і соціальних умов в країні. Тому необхідним є селективний підхід до імплементації кращих зарубіжних практик, який має враховувати національні особливості (зокрема, стан нормативно-правової бази, кредитно-грошової, бюджетно-податкової і навіть судової систем, режиму захисту авторських прав тощо). В Україні **недоречно повністю дублювати інші екосистеми та запроваджувати програми й заходи, ідентичні тим, що використовуються нині у розвинутих країнах.**

4. Нові механізми політики можуть бути неефективними або не досягти мети, якщо впроваджуватимуться ізольовано від інших механізмів. Зокрема, збільшення пропозиції венчурного капіталу з боку держави та приватного сектору не матиме бажаного результату за відсутності механізму заохочення винахідників створювати стартапи; а введення навчання підприємництву не сприятиме започаткуванню стартапів, якщо умови ведення бізнесу в Україні залишатимуться несприятливими. Отже, в Україні **політика розбудови екосистеми стартапів має бути цілісною, інструментальними – компліментарними, дії центральних органів влади щодо їх реалізації – узгодженими.**

5. У формуванні політики, як показало дослідження розвинутих країн, значну роль відіграють громадські організації та профільні асоціації, які обґрунтовують доцільність запровадження певних інструментів в інтересах бізнесу. В Україні **формування політики розвитку стартапів має поєднувати два підходи: “зверху вниз”, з огляду на національні промислово-інноваційні та технологічні пріоритети, та “знизу вгору”, з огляду на ресурси та нові можливості підприємницької спільноти та наукові здобутки винахідників.** Водночас в опрацюванні нових ініціатив необхідною є також участь великих підприємств як союзників і реципієнтів майбутніх інноваційних продуктів стартапів.

6. Політика інноваційного підприємництва має брати до уваги різноманітну природу стартапів, враховувати особливості їхніх інноваційних продуктів (життєвий цикл, трудо- та капіталомісткість) і напрями діяльності їх реципієнтів (сектор послуг, промисловість, енергетика, сільське господарство, оборона та безпека). Отже, **в Україні нові механізми доцільно запроваджувати відповідно до профільної орієнтації діяльності стартапів (наприклад, програми розбудови інноваційних стартапів у сфері ОПК, АПК, медицини та фармацевтики тощо).**

7. Моніторинг відіграє важливу роль у досягненні успіху запроваджених заходів політики та оцінки їхнього впливу на зайнятість, інноваційну діяльність, економічне зростання. **В Україні за прикладом Італії доцільно визначити державну установу, яка у співпраці з ЦОВВ, відповідальними за економічну та промислову політику, аналізуватиме стан реалізації запроваджених заходів, оцінюватиме їх вплив на**

мікро- і макроекономічне середовище, а також ступінь фактичного досягнення цілей. Це дозволить коригувати запроваджені механізми з урахуванням нових потреб, недоліків або можливостей.

Реалізація зазначених пропозицій потребує нормативно-правових та інституційних змін, а також формування стабільних джерел фінансування програм розбудови інноваційних стартапів на засадах державно-приватного партнерства. Необхідно розробити базові документи: проєкт Закону “Про технологоорієнтовані стартапи” та проєкт “Стратегії розбудови технологоорієнтованих стартапів в інтересах інноваційного розвитку економіки України”.

Зазначений доробок, отриманий у межах виконання науково-дослідної роботи відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” використано при підготовці аналітичного матеріалу “Інноваційне підприємництво в інтересах розвитку промисловості: світовий досвід, рекомендації щодо змін нормативно-правового поля в Україні”, який подано до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України і мав схвальні відгуки від керівництва міністерства (листи № 3801-01/65931-07 від 02.11.2020 р. та № 3801-06/75050-07 від 18.12.2020 р.).

Напрямами подальших досліджень мають стати питання: формування кадрового ресурсу ТОС; зміцнення науково-технологічного підґрунтя розбудови ТОС; заохочення започаткування та фінансування розвитку ТОС в Україні; інкубація та акселерація ТОС; просування технологічних інновацій ТОС у національному господарстві; сприяння виходу ТОС на ринок публічних закупівель і зовнішні ринки; захист ТОС від “недружніх” інвесторів; моніторинг діяльності ТОС; популяризація інноваційного підприємництва.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Політика економічного зростання на основі розширення внутрішнього споживання та її наслідки. *Фінанси України*. 2007. № 9. С. 14–34.
2. Nerlinger E.A. Die Gründungsdynamik in technologieorientierten Industrien: Eine Analyse der IAB-Beschäftigtenstatistik. ZEW Discussion Papers. No. 95-17. Mannheim: Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung (ZEW), 1995. 42 s. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/29382/1/257467351.pdf>
3. Engelmann R. Analyse von Unterstützungsangeboten für Startups in der Seed-Phase: Entwicklung von Kriterien zur Bewertung der Angebote für Unternehmensgründer in der Region Stuttgart. GRIN Verlag, 2016. 86 p.
4. Atkinson R., Lind M. Big Is Beautiful: Debunking the Myth of Small Business. MIT Press, 2018. 368 p. <https://doi.org/10.7551/mitpress/11537.001.0001>
5. Braunerhjelm P., Ács Z., Audretsch D., Carlsson B. The missing link: knowledge diffusion and entrepreneurship in endogenous growth. *Global Entrepreneurship, Institutions and Incentives*. Edward Elgar Publishing, 2015. Chapter 6. P. 108–128. <https://doi.org/10.4337/9781784718053.00014>
6. Baumol W.J. Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David-Goliath Symbiosis. *Journal of Entrepreneurial Finance and Business Ventures*. 2002. Vol. 7. Issue 2. P. 1–10.
7. Schumpeter J.A. Capitalism, Socialism, and Democracy. 1942.
8. Саліхова О.Б., Курченко О.О. Ендогенізація розвитку промисловості через технологоорієнтовані стартапи: досвід США, уроки для України. *Економіка України*. 2020. № 11. С. 60–86. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.11.060>

9. Шваб К. Четвертая промышленная революция. *Эксмо*. 2016. 138 с.
10. Yasuda T. Programs to Stimulate Startups and Entrepreneurship in Japan: Experiences and Lessons. *National Research Council, Policy and Global Affairs, Board on Science, Technology, and Economic Policy, Committee on Comparative Innovation Policy*. Best Practice for the 21st Century National Academies Press, 2009. P. 95–108.
11. Курченко О.О. Державна підтримка стартапів у країнах ЄС: уроки для України. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2016. С. 65–71.
12. Kurchenko O.O. Support policy of innovative start-up in OECD. *Innovative technology and intensification development of national production: materials of II Intern. scient.-pract. Internet-confer., October 20–21, 2015*. Ternopil: Krok, 2015. P. 287–288.
13. Курченко О.О. Становлення та розвиток стартапів в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Український соціум*. 2016. № 2 (57). С. 80–88. <https://doi.org/10.15407/socium2016.02.080>
14. Framework conditions for high-growth innovative enterprises (HGIE). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017, 75 p. <https://doi.org/10.2777/504494>
15. Science technology and innovation capability gaps policy environment and evolving policy tools for sustainable development. 2014. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ciimem4d5_en.pdf
16. Сіденко В.Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1. С. 7–21. <https://doi.org/10.15407/socium2014.01.007>
17. Саліхова О.Б., Курченко О.О. Концептуальні засади Стратегії розбудови технологоорієнтованих стартапів в інтересах інноваційного розвитку економіки України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 65–75. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-65-75>

Отримано 24.11.20 та оновлено 21.12.20

References

1. Heeyts, V.M. (2007). Economic growth policy based on the expansion of domestic consumption and its consequences. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 9, 14-34 [in Ukrainian]
2. Nerlinger, E.A. (1995). Die Gründungsdynamik in technologieorientierten Industrien: Eine Analyse der IAB-Beschäftigtenstatistik. ZEW Discussion Papers. No. 95-17. Mannheim: Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung (ZEW). URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/29382/1/257467351.pdf>
3. Engelmann, R. (2016). Analyse von Unterstützungsangeboten für Startups in der Seed-Phase: Entwicklung von Kriterien zur Bewertung der Angebote für Unternehmensgründer in der Region Stuttgart. GRIN Verlag.
4. Atkinson, R., Lind, M. (2018). Big Is Beautiful: Debunking the Myth of Small Business. MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/11537.001.0001>
5. Braunerhjelm, P., Ács, Z., Audretsch, D., Carlsson, B. (2015). The missing link: knowledge diffusion and entrepreneurship in endogenous growth. In *Global Entrepreneurship, Institutions and Incentives* (pp. 108-128). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781784718053.00014>
6. Baumol, W.J. (2002). Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David-Goliath Symbiosis. *Journal of Entrepreneurial Finance and Business Ventures*, 7, 2, 1-10.
7. Schumpeter, J.A. (1942). Capitalism, Socialism, and Democracy.
8. Salikhova, O., Kurchenko, O. (2020). Endogenization of industrial development through technology-oriented start-ups: the experience of the United States, lessons for Ukraine. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 11, 60-86. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.11.060> [in Ukrainian]
9. Shvab, K. (2016). The fourth industrial revolution. Eksmo [in Russian]
10. Yasuda, T. (2009). Programs to Stimulate Start-ups and Entrepreneurship in Japan: Experiences and Lessons. In *National Research Council, Policy and Global Affairs, Board on Science, Technology, and*

Economic Policy, Committee on Comparative Innovation Policy (pp. 95-108). Best Practice for the 21st Century National Academies Press.

11. Kurchenko, O.O. (2016). State support of start-ups in EU countries: lessons for Ukraine. *Visnyk Instytutu ekonomiki ta prohnozuvannia – Bulletin of Institute for Economics and Forecasting*, 65-71 [in Ukrainian]

12. Kurchenko, O.O. (2015). Support policy of innovative start-up in OECD. In *Innovative technology and intensification development of national production: materials of II Intern. scient.-pract. Internet-confer., October 20–21, 2015* (pp. 287-288). Ternopil: Krok.

13. Kurchenko, O.O. (2016). Formation and development of start-ups in Ukraine: problems and solution approaches. *Ukr. Socium – Ukrainian Society*, 2 (57), 80-88. <https://doi.org/10.15407/socium2016.02.080> [in Ukrainian]

14. Framework conditions for high-growth innovative enterprises (HGIE). (2017). Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2777/504494>

15. Science technology and innovation capability gaps policy environment and evolving policy tools for sustainable development. (2014). URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ciimem4d5_en.pdf

16. Sidenko, V.R. (2014). New global challenges and their impact on the formation of social values. *Ukr. Socium – Ukrainian Society*, 1, 7-21. <https://doi.org/10.15407/socium2014.01.007> [in Ukrainian]

17. Salikhova, O.B., Kurchenko, O.O. (2020). The conceptual bases of the Strategy for the advancing of technology-oriented start-ups in the interests of innovative development of Ukrainian economy. *Biznes Inform – Business Inform*, 9, 65-75. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-65-75> [in Ukrainian]

Received on 24.11.20 and updated on 21.12.20